

Groene zorg of zorg voor groen?

'Groen en Gezondheid' is hip in Vlaanderen, zodanig zelfs dat onze woordenschat op korte tijd verrijkt is met woorden als bosbaden, wandelcoaching, natuurkuur, tuintherapie,...

Schema 1: Groen en gezondheid in Vlaanderen

Op het speelveld van "Groen en Gezondheid" bevinden zich diverse spelers, elk met hun eigen agenda.

Vooreerst zijn er de natuurorganisaties met hun terechte claim voor meer natuur en biodiversiteit.

Aan de andere kant van het spectrum bevinden zich organisaties die ijveren voor het welzijn en de gezondheid van kwetsbare doelgroepen en hiervoor de natuur inschakelen als middel.

De natuurorganisaties staan voor meer natuur en vertrekken vanuit de premisse dat meer natuur zich vertaalt in een betere gezondheid. Meer groen is een belangrijke stap naar gezonde levensstijl én leefomgeving. Kern van de boodschap is een groene gezonde leefomgeving voor iedereen met hierbij aandacht voor gezondheids promotie en groengerichte activering. Bij deze laatste vorm denken we aan specifieke doelgroepen met een bepaald gezondheidsrisico (overgewicht, stress,...).

De andere kant van het spectrum herbergt organisaties die de kwetsbare mens centraal stellen (zorgboerderijen, tuintherapie,...). Natuur is voor hen een middel om de gezondheid en het welzijn van kwetsbare mensen te verhogen. Leidt dit tot een ongekende exploitatie van de natuur? Uiteraard niet! Als goede huisvaders dragen ze zorg voor het middel waarmee ze werken en onderschrijven ze principes als duurzaamheid, biodiversiteit,... Maar trapt een persoon met dementie of een mentale beperking op een plant, hanteren ze het principe: "Liever een geknakte plant dan een geknakt persoon".

Beide invalshoeken zijn verdedigbaar en de initiatieven voor een gezonde leefomgeving kunnen enkel maar toegejuicht worden. Problematisch wordt het wanneer vanuit bepaalde sectoren quick-wins op gezondheidsvlak worden beloofd door bosbaden, natuurcoaching, ... en daardoor natuurbeheerders een claim leggen op het luik 'Groene zorg'¹. Zoals natuurbeheerders terecht aandacht vragen voor de bescherming van een bepaalde habitat of soort, dringt enige terughoudendheid zich op wanneer het gaat over de begeleiding van mensen met een bepaalde zorgnood.

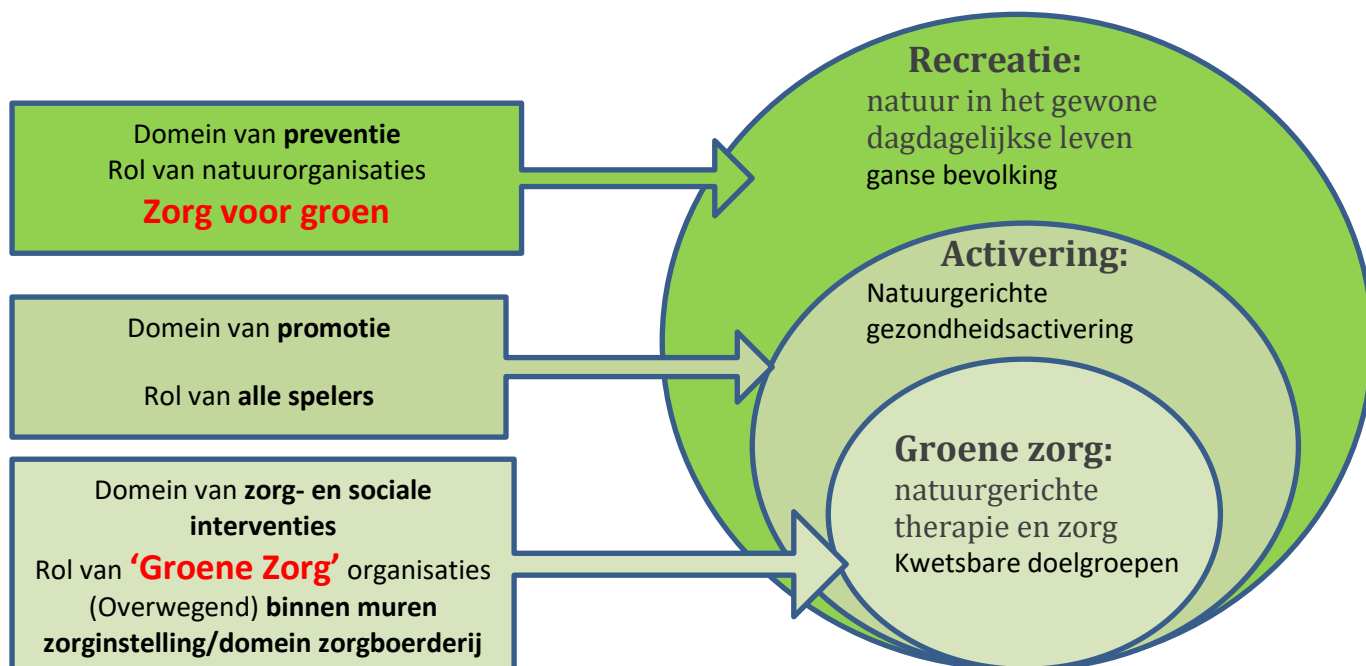
Natuurbeheer vereist een wetenschappelijke houding ten aanzien van het onderzoeksgebied, de natuur. Hierbij primeren termen als soortherkenning, classificatie, biodiversiteit,... Bij de 'Groene zorg' hanteert men een sociaal-ethisch kader en vertrekt men vanuit begrippen als menselijke waardigheid, betrokkenheid, solidariteit,...

¹ Green Care as defined by Bragg, R. and Atkins, G. (2016) "nature-based therapy or treatment interventions - specifically designed, structured and facilitated for individuals with a defined need". Green Care includes Social and Therapeutic Horticulture, Animal Assisted Therapies, environmental conservation therapy and green exercise therapy. These are targeted therapeutic or treatment interventions and are delivered by trained/qualified practitioners.

Natuurbeheerders zijn geen therapeuten en omgekeerd zijn therapeuten geen natuurbeheerder. Omgaan met kwetsbare mensen is een taak van de zorgsector en kan niet in de handen gelegd worden van een natuurbeheerder. Het belang van “Zorg voor groen” of meer natuur kan niet genoeg benadrukt worden maar mag zich niet vermengen met “Groene Zorg”. Groene zorginitiatieven zijn het domein van zorgprofessionals en vallen onder de noemer ‘Zorg en Therapie’. Hoe waardevol biodiversiteit is, vanuit de noden en behoeften van kwetsbare mensen primeren andere belangen. IJveren voor meer natuur en biodiversiteit is een waardevolle strijd maar deze kan nooit gevoerd worden op de kap van kwetsbare personen.

Zo is een teveel aan natuur nefast bij bepaalde doelgroepen (angststoornis, autisme,...). Onderzoek in het buitenland (landbouwuniversiteit Zweden, Alnarp) toont aan dat bij hoogst kwetsbare doelgroepen de natuur gedoseerd aangeboden dient te worden en dat de natuurbeleving mee dient te evolueren met de gemoedstoestand van de cliënt. Het helende effect van groen bij mensen met een bepaalde zorgnood is een subtiel samenspel tussen diverse spelers (ergotherapie, landschapsarchitectuur, (omgevings)psychologie, zorgverleners, cliënten,...).

Groene zorg: een waardevolle biotoop binnen ‘groen en gezondheid’

Schema 2: Groen en gezondheid in Vlaanderen

In Groot-Brittannië is er tussen natuur- en zorgorganisaties een consensus rond bovenstaand schema van ‘Groen en Gezondheid’. Vertaald naar Vlaanderen komen we tot een indeling waarbij natuurorganisaties zich richten op gezondheids promotie/natuur in het gewone leven en groengerichte activering. Het kleine luik ‘Groene Zorg’ wordt overgelaten aan zorgprofessionals. De realiteit toont echter een gans ander beeld waarbij men mekaar de loef afsteekt en het ene initiatief al modieuzer dan het andere klinkt.

Schema 3: diverse initiatieven “binnen Groen en Gezondheid” in Vlaanderen

Groene zorg is een kleine biotoop binnen het geheel van ‘Groen en Gezondheid’, een te beschermen sector die dreigt ondergesneeuwd te raken binnen de wildgroei aan initiatieven.

Waarover praten we als het hebben over ‘Groene Zorg’? Hierbij denken we aan de alom gekende zorgboerderijen, therapie met dieren en tuintherapie. Kenmerkend voor ‘Groene Zorg’ is de samenwerking met de zorg- en sociale sector waarbij ‘Groen en Natuur’ als een aanvullend medium worden aangeboden op het bestaande zorgtraject. Natuur en groen zijn een middel om het welzijn en de gezondheid van de kwetsbare persoon met een zorgnood te verhogen, dit binnen een professionele omkadering en een doelgericht en individueel begeleidingsplan.

Binnen ‘Groene Zorg’ kennen we initiatieven als time-out projecten voor jongeren op een zorgboerderij, tuintherapie als re-integratiemiddel voor gedetineerden, dierentherapie voor personen met dementie in een woonzorgcentrum,... Het is niet hip en modieus en speelt zich meestal af in het verborgene, in een ander ruimte- en tijd universum. In de ruimte door een helende omgeving voor herstel te scheppen via de geborgenheid van een therapeutische tuin, door deel te nemen aan de huiselijkheid van een zorgboerderij,... in de tijd door even op adem te kunnen komen en te ontsnappen aan de hectiek van het dagelijkse leven.

Hierbij dienen we te beseffen dat er nog niet zoveel geweten is rond de impact van groen op gezondheid. De theorieën dateren van eind 20e eeuw en het onderzoek staat nog in de kinderschoenen. De eerste resultaten binnen bepaald domeinen (stressproblematiek, dementie,...) zijn veelbelovend maar bescheidenheid is op zijn plaats.

Zorg voor groen en Groene Zorg: een harmonieus huwelijk of survival of the fittest

Zijn “Groen en gezondheid” dan niet te verzoenen. Zal een ‘Zorg voor Groen’ altijd in contrast staan met ‘Groene Zorg’? Bij beide benaderingen staat de deugd van het zorgdragen centraal. Het is een zorgdragen voor mekaar en de wereld rondom ons, dit vanuit een zich verbonden voelen met natuur en mens.

Vraag is of we in de toekomst mekaar vliegen blijven afvangen, palmen we mekaars gebied inpalmen, ... of bewandelen we de weg van overleg om dit subtiele samenspel ‘Groen en zorg’ vorm te geven?

	Karakter	Inhoudend	Doelgroep	Initiatieven	Organisaties	Vertrekkend vanuit
Recreatie	Preventief	Gezondheidspromotie- en preventie inhoudend: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Bewegen en ontspannen in het groen ✓ Tuinieren ✓ Wandelen in en fietsen door de natuur 	Ganse bevolking	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Start to walk/run ✓ Yoga in de natuur ✓ Samentuin ✓ Volkstuin ✓ 10 000 groene stappenroutes ✓ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Natuurpunt ✓ Velt ✓ Regionale Landschappen ✓ Bos+ ✓ Agentschap natuur en bos ✓ Bosforum ✓ TuinHier ✓ ... 	Kwetsbare natuur
	Activering	Groengerichte activering. Gekenmerkt door een <ul style="list-style-type: none"> ✓ informeel karakter ✓ indirecte doelstellingen ✓ begeleiding niet noodzakelijk door zorgprofessionals 	Specifieke groepen met een bepaalde risico (overgewicht, stress...).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Natuurkuur ✓ Bosbaden ✓ Zorgtuin ✓ Warme Tuin ✓ Vitamine Limburg ✓ Natuurcoaching ✓ Wandelcoaching ✓ Veertochten ✓ Bos voor gezondheid ✓ Pimp je speelplaats ✓ Dokter Bos ✓ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Provincie Limburg ✓ Landelijke Gilden ✓ CM ✓ Gezinsbond ✓ ... 	
Groene zorg : zorg en therapie	Curatief	Groene Zorg: samenbrengen van zorg/therapie en groen(activiteiten) Gekenmerkt door <ul style="list-style-type: none"> ✓ formeel kader (overeenkomst en zorgtraject) ✓ kan in groepsverband maar met individuele doelstellingen ✓ indicatie en professionele omkadering/begeleiding vanuit de zorg- en/of sociale sector 	Kwetsbare doelgroepen met een zorgnood vanuit een beperking, (sociale) situatie, ziekte,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zorgboerderijen ✓ Tuintherapie & therapeutische tuinen ✓ Therapie met dieren ✓ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Steunpunt Groene Zorg ✓ Terra-Therapeutica ✓ Animal Assisted Therapy ✓ ... 	

Tabel 1: Groen en Gezondheid in Vlaanderen: de spelers en hun spel

Wat leert ons deze tabel: niet enkel de natuur is rijk aan een rijke biodiversiteit, ook groen en gezondheid kent een grote verscheidenheid, meer bepaald

- ✓ diverse spelers, natuurorganisaties (zorg voor groen), 'Groene Zorg' organisaties, overheidsdiensten als verenigingen behorend tot het maatschappelijk middenveld
- ✓ diverse methodieken: preventief-curatief
- ✓ diverse vertrekkingsposities, zorg voor kwetsbare natuur – kwetsbare mens
- ✓ diverse benaderingen: recreatief, activering als therapie/zorg

Wat bindt ons in deze diversiteit: **zorgdragen**, een zorg dragen voor mekaar en de wereld rondom ons, dit vanuit een zich verbonden voelen met natuur en mens. En in deze verscheidenheid kunnen zorg voor groen en groene zorg mekaar de hand reiken.